

Gebroken Grond

Het Italiaanse Alto Adige is een voormalig stukje Oostenrijks grondgebied dat na de eerste wereldoorlog, in 1920, door Italië werd geannexeerd.

Cosa fatta capo ha

Gedane zaken nemen geen keer
Graaf Ciano - januari 1944

Gebroken Grond - Fer Lugger

Coverontwerp: *eFeL*

Cover: DEN NAMENLOSEN 1914 (detail)

Albin Egger-Lienz - Heererschiliches Museum Wien.

ISBN:9789403612416

© 2020 - Fer Lugger

Heruitgave 2022

Gebroken Grond

Een geromantiseerd tijdsdocument

*

FER LUGGER

* GESCHEURDE GROND - 5
** GESTOLEN GROND - 83
*** VERLOREN GROND - 233

GESCHEURDE GROND

1

ZOETE WIJN EN BITTERE TRANEN

1915 - *Es war sehr schön: es hat mich sehr gefreut*

Ontstemd tikte Sofie Weinniger tegen het ivoren olifantje dat op de marmeren schoorsteenmantel stond. Niet dat het dienstmeisje het verkeerd had gedaan of slordig was geweest, maar Sofie vond al vlug iets niet goed gedaan. Ze had een gruwelijke hekel aan slordige nonchalance. Ze tikte ook geïrriteerd tegen de lijst van het schilderij, dat toch echt wel recht hing. Daarbij rinkelde de gouden armband die om haar pols hing, zachtjes heen en weer.

Een Klimt. 'In de toekomst zeer zeker de moeite waard,' had de kunsthandelaar in de Kärntnerstrasse die het schilderij voor een pittige prijs aan hun verkocht had, destijds met veel attitude gemeend. Niet dat ze het echt mooi vond. Wat al te veel aan goud, vond ze. Maar haar overleden man Josef had het schilderij zo mooi gevonden. Zodoende hadden ze het gekocht. Veel mooier, ingetogener ook, vond ze de kostbare Alt die aan de andere muur van de salon hing. Theodore Alt was de schilder van de vele bekoorlijke, nog niet verknoeide hoekjes van de oude stad. Van haar geboortestad Wenen.

Ze had de excentrieke Klimt eens persoonlijk ontmoet en het maar een raar en slonzig mannetje gevonden. Iemand die ongetwijfeld veel drank aankon. Meer dan gezond voor hem was.

Het was op een receptie in het Burgtheater ter ere van de een of ander culturele ontvangst, toen ze Gustave Klimt had gesproken. Of gesproken, het was meer een dialoog van de schilder geweest, een gezwollen zelfverering, die ze geduldig had moeten aanhoren. Het was toen dat de jonge wispelturige kunstschilder de plafonschilderingen voor het nieuwgebouwde Burgtheater had gecreëerd. Het oude Burgtheater, nog uit de tijd van Keizerin Maria Theresia, voldeed niet meer. Aan de toentertijd gerealiseerde imposante Ringstrasse was een gloednieuw theater herrezen. Ook alweer zoveel jaren geleden. Het was in de tijd dat ze nog hadden moeten knokken voor iedere nieuwe opdracht.

Ze doneerden toen het nieuwe theater werd gebouwd en hadden als tegengift de drank mogen leveren. Toen ze nog in de beginschoenen stonden van de *Kellerei*, die intussen was uitgegroeid tot de belangrijkste drankhandel in de omgeving. Met contacten tot ver over de grenzen. Ze had toen, hoewel nog onervaren in de zakenwereld, al heel vlug doorgehad dat de ene dienst de andere waard was, zeker in het frivole Wenen. Dat principe had ze al snel begrepen.

Alleen, en zonder jas en hoed, was ze op een zonnige middag het Volkspark ingegaan. Een meisje van stand deed dat niet, die ging niet zonder begeleiding van een ouder iemand in een park wandelen. Zonder een chaperonne wandelen. Dat deed je niet. De statige granietstenen Maria Theresia had in het voorbijgaan al misprijzend naar haar gekeken. Het Volkspark, dat was een zondepoel waar in de donkerte van de nacht allerlei duistere dingen gebeurden. Onschuldig en fris, als het jonge groen van de ontluikende bladeren aan de bomen, was ze geweest. Daar had ze met een man, eigenlijk een jongeling nog, intiem arm in arm gelopen. De man had haar schaamteloos gekust, zo vertelde men zich later ongerust onder elkaar. Ach, het stelde allemaal niet eens veel voor. Een zoen op de wang maar, meer niet.

Maar ze was daar hopeloos verliefd op de blonde Winzerszoon geworden. Dat was in de warme meimaand van het jaar 1883 geweest, toen met Jozef Weinniger. Een zachte regen viel en haar mooie zomerjuk werd nat. De rozen in het park geurden zoet. Zoals alleen een roos in een milde meiregen ruiken kan. Ze wist het. Hij is het. Hij alleen, of anders niemand. Geen moment van twijfel kwam bij haar op

Ach, ze was zo heerlijk jong en onervaren geweest. Drieëntwintig was ze geweest, net terug van dat vreselijke internaat. Waar kuise nonnen haar in vier jaar hadden opgeleid tot een perfecte huisvrouw.

'Uw dochter is gereed voor het leven, ze staat klaar voor de grote wereld, mijn hooggeëerde *Herr Hofrat*,' had moeder-overste voldaan tegen haar vader gezegd. Die had alleen maar tevreden met zijn hoofd geknikt. Haar ouders waren beslist niet blij geweest met de keus van haar hart. Deze Jozef Weinniger had zeker niet vooropgestaan in de exclusieve lijst van huwelijkskandidaten van

haar vader. De *Hofrat* was teleurgesteld en liet dat blijken ook. Hij had voor zijn jongste dochter iemand van stand en aanzien in gedachten gehad.

Iemand uit de hogere ambtenarij of diplomatie. Iemand, zoals de man van zijn oudste dochter Elisabeth er een was. De jonge Italiaanse attache had op de Italiaanse ambassade in Wenen zijn land gediend, toen hij Elisabeth leerde kennen. Ze woonden nu in Turijn, in een soort palazzo, waar hij stevig mee roerde in de wanordelijke Italiaanse politiek. Deze Arturo Maldini was meer politicus dan een diplomaat, en dat ging lang niet altijd samen. Ach, in dat rommelige Italië kon alles.

Een wijnbouwer, een wijnboer, een *Winzer*, och, dat was best een degelijk en eerlijk beroep, maar hoe je het ook draaide of keerde, het was en bleef toch een soort boer. En nog tamelijk berooid ook. Een arme druiventeler; wat was dat nu, wat stelde dat al voor, hadden haar ouders teleurgesteld gedacht.

Pas na lang bekvechten hadden ze zich toch bij het huwelijk van hun koppige dochter neergelegd. Haar zus Elisabeth had tamelijk moeilijk gedaan en verontwaardigd bedreigd bij deze ondermaatse trouwerij afwezig te zijn. Uiteindelijk was ze wel present geweest, zelfs getuige bij het huwelijk en had ze haar jongere zusje, theatraal snikkend, niets anders dan heel veel geluk toegewenst. Die aanstellerige Italiaanse maniertjes had ze toen al gehad. Het huwelijksfeest was aan de zeer bescheiden kant geweest. Niet omdat de familie van de *Hofrat* hun nieuwe enigszins berooide schoonzoon maar ongaarne accepteerden en daarom geen geld voor de plechtigheid over hadden gehad, maar de vader van de bruidegom was kort voor de plechtigheid gestorven en in een rouwtijd feestte men nu eenmaal niet. In ieder geval niet zo groot en uitbundig, als aanvankelijk was bedacht. Dat deed men in die kringen niet.

De familie Weinniger had altijd vooropgelopen als het om verbeteringen van de oude wijnrassen ging. Elke vernieuwing hadden ze, als zeer gewenst, toegejuicht. Aanhoudend waren ze op hun wijngaarden bezig geweest met bodemverbetering en innovatieve veranderingen. Ze hadden in het eeuwige gevecht van de wijnboer met de gevreesde meeldauw, driftig vooropgelopen bij de import van Amerikaanse wijnranken.

Ze waren altijd al een van de eersten geweest. Al heel vroeg hadden ze de Amerikaanse wijnstokken geplant. Niet vermoedend dat ze daarmee ook de meegereisde *Reblaus* binnenhaalden.

De alom gevreesde parasiet, die in korte tijd de wijnrank van binnenuit opvrat en daarmee de wijngaard voor jaren vernielde.

Rond 1860 sloeg het noodlot toe. Wijn verbouwend Europa kreeg harde klappen. De grote wijnlanden, zoals Frankrijk en Duitsland, leden ook grote schade. Ook Oostenrijk werd niet gespaard. De gehate *Reblaus* vertoonde een wispelturig gedrag. Niet overal leed men er in hoge mate onder. Er waren gebieden in het vaderlandse wijngebied, die grotendeels verschoond waren gebleven van de gevreesde parasiet. Of het ergste gevaar pas jaren later toesloeg. Zo was de streek rond Grinzing en de Wachau, wat aan de late kant of helemaal gespaard gebleven. Hun wijngaarden helaas niet. Ook hier waren de Weinigers weer een van de eersten geweest. De wijnboeren, die altijd al vooropgelopen hadden met het veredelen van druivenrassen, kregen nu dan ook de hardste klappen. En ook al waren zij lang niet de enige die onder die plaagstok leden, het had hun wel tot op het randje van het bankroet gebracht. Het had niet veel gescheeld of ze waren geruïneerd geweest. De wanhopige vader had gedacht dat het nu met hun bedrijf gedaan was. Hij was er ziek van geworden. Zijn zoon Jozef, had de zaken steviger aangepakt en was de *Reblaus* met allerlei bestrijdingsmiddelen grondig te lijf gegaan. Hij stond er alleen voor. Zijn jongere broer had al vroeg niets van de wijnbouw willen weten, had gestudeerd en was ergens in Stiermarken arts geworden. Bij zijn enige zus was het bloed wel gekropen waar het niet gaan kon. Ze was getrouwd met een ervaren wijnboer uit de streek. Ook daar had de *Reblaus* stevig huisgehouden. Die was dan ook bankroet gegaan, zoals zo velen. De redding kwam pas vele jaren later met een eveneens uit Amerika afkomstige wijnstok, die resistent was tegen de gevreesde parasiet.

Maar toen had Jozef Weiniger zijn braakliggende wijngaarden allang verkocht. Ze overgedaan aan avontuurlijk ingestelde jonge *Winzers*, die het nog weleens opnieuw wilden proberen.

Zelf had hij heel andere plannen gehad. Waar het nu op aan kwam, was weer vlug financieel gezonde grond onder de voeten

te krijgen. Alleen met de wijnteelt, afhankelijk te zijn van de nukige weersomstandigheden, daar wilde Jozef Weinniger niet mee doorgaan. Zijn jonge vrouw steunde hem hierin. Ze wilden het risico spreiden en meerdere bronnen van inkomsten hebben. Stevige pijlers, waar een jong bedrijf op kon leunen. Met de hulp van haar invloedrijke vader en veel geleend geld van de bank, waren ze een wijnhandel begonnen. Een *Kellerei*, de in- en verkoop van betere wijnen. *Négociant en Vins*, zoals de Fransen dat metier zo mooi noemden. Het was een verstandige keus geweest. Het had er allemaal keurig en betrouwbaar uitgezien. De oprichtingsdatum hing mooi ingelijst op de gang.

Ach, haar man Jozef. Urenlang hadden ze samen - toen nog onder het gaslicht - achter het eikenhouten schrijfbureau zitten rekenen. Zitten te tellen. Groot waren de zorgen geweest en klein de omzet. Het begin was zwaar geweest. Ze hadden veel moeten leren. Ze hadden grote zakelijke successen gekend, maar ook pijnlijke verliezen geleden. De concurrentie was groot en meedogenloos geweest. De wijnbranche was nu eenmaal geen gemakkelijke bezigheid. Maar het was hun gelukt. Langzaam maar zeker besteeg het toen nog kleine wijnhuis Weinniger de berg naar het succes, werden de zorgen kleiner en de winsten groter. Het was daarna alleen maar bergop gegaan.

De opkomst van de stoomtrein was een ware zegen geweest. De locomotief had het achterland naar alle windstreken geopend en het transportprobleem met vele dagen verkort.

Omstreeks de eeuwwisseling was de oude vertrouwde gulden omgezet naar Krone. En dat scheelde een stuk. Een nieuwe Krone was opeens twee oude guldens waard.

'Nu is onze firma nog maar de helft waard, mijn lieve Sofie, bezitten we nog maar de helft,' schertste haar man quasi verongelijkt. Wat natuurlijk klinkklare onzin was. Het wijnhuis was er juist groter en bestendiger door geworden. De handel een stuk solider. Daarna was het alleen nog maar gestaag bergop gegaan.

Sofie was, zoals trouwens bijna alle von Arnstsbergs, een elegante verschijning. Met haar heldere bedachtzame stem en haar rustige manier van converseren maakte ze moeiteloos indruk op iedereen. Ze had het gebiedende karakter van haar vader, de erudiete *Hofrat* Arndt von Arnstsberg.

Haar mooie kastanjebruin haar, hier en daar al wat gestreept met zilveren draden, was nog altijd dik en vol. Haar smaakvolle garderobe kwam van het gerenommeerde modehuis Farnhammer. Het was verfijnd en eigentijds, maar toch was ze de mode uit haar jeugd niet helemaal ontrouw geworden. Een enkel sie-raad verried haar verfijnde smaak.

Om haar hals droeg ze een gouden ketting. Daaraan hing een medaillon, met daarop de door een bekende kunstenaar geschilderde beeltenis van haar overleden man, Jozef.

Het deed haar aan vroeger denken. Hoeveel galante handkussen had ze in die tijd wel niet gekregen. '*Küss die Hand gnädige Frau. Meine Verehrung,*' hadden ze bijna allemaal glibberig tegen haar gesmoesd. Over sommige avances was ze zeer vereerd, over anderen een heel stuk minder. Ach ja, toen had in haar huis regelmatig het: '*Ach, Herr Dokter*', en '*ach, Herr Hofrat*', geklonken, te veel om op te noemen. 'En haar '*Mein lieber Herr Dokter*, was de rode naar uw zin, was de Gruner Veltliner niet nog wat aan de jonge kant?' En dat soort smoezige verkooppraatjes van het goedkoopste soort. Maar haar gesmoes had zich geloond, verder geholpen. Hoeveel respectabele wijnproevers hadden er wel, voor er tot het zakendoen werd overgegaan, aan de grote ronde eikenhouten tafel gezeten. Hadden allemaal haar overheerlijke uiensoep met sjalottensaus geproefd. Haar uitbundig geprezen om haar warme gastvrijheid. Respectabele zakenlieden, arrogante jonge officieren die de wijn uitzochten voor de officiersmess, hadden naast gewichtige regeringsfunctionarissen gezeten. *Geplaudert* over in hun ogen, gewichtige zaken. Alle bezoek in haar huis, was van rang en stand geweest. De hele Weense bourgeoisie, de derde stand van het land, direct na de keizer, kerk en adel, had tot hun clientèle behoort.

Mensen van hoge stand, van *Ordnung* en *Bildung*. Sofie Weinniger, geboren von Arndtberg, hield er nu eenmaal aristocratische grondbeginselen op na. En al behoorden ze zelf niet tot de adel, ze telden mee tot in de hoogste kringen.

Haar man Sepl had zich voor die gelegenheid altijd in gala moeten steken. In zijn deftige jacquet op moeten komen draven.

Die hoge stijf gesteven vadermoordenaar, dat werd nog eens zijn dood, zo klaagde hij altijd zielig. Hij liep veel liever rond in een

oude versleten boezeroen. In een eenvoudig linnen hemd met open kraag en grote zakken. Hij had ook liever urenlang op de wijnvelden rondgezworven dan keurig gekleed achter zijn schrijfbureau gezeten. Joviaal en onzelfzuchtig was haar man geweest. Hij had een soort aangeboren gemoedelijke grofheid gehad. Hij kon zich dat permitteren, omdat men wist dat het niet zo bedoeld was. Dat hij het niet zo kwaad meende.

Ja, ze had heel wat aan hem moeten schaven, haar man heel wat betere, wat meer uitgelezenere manieren moeten bijbrengen. Die sprak meer de taal van het volk. Hij sprak hun taal en wist moeiteloos met het werkvolk om te gaan. En hij wist op de een of andere manier, toch altijd de juiste afstand te houden. Als hij stevig met zijn mensen meedronk - en dat gebeurde nogal eens - dan toch nooit zoveel dat hij er wartaal uit ging gaan slaan. Een *Winzer* die zelf zijn wijn niet proefde; dat was in zijn ogen onbestaanbaar. Maar *Sepl* *Weinniger* wist altijd de juiste maat te vinden. Over de streep ging hij vrijwel nooit. Hij liet zich ook overal zien. Hij geloofde niet dat succes alleen maar vanaf de kantoor-kruk te behalen viel. Dat de winst alleen vanachter de lessenaar te berekenen was. Een handelsman hoefde toch geen saaie bureau-craat te zijn.

Even memorabel als hilarisch was het voorval; hij had op een avond een aardig dronken wijnboer, zes kisten van zijn eigen wijn verkocht. De hele beroepsgemeenschap had er hard om gelachen. Maar eerlijk als hij was, had hij de koop de andere dag weer ongedaan gemaakt. Hij hield wel van een grapje, maar het moest niet ten koste van een ander gaan. Dat vond hij ongepast. Daar hield hij niet van. Daar was hij dan ook zo geliefd om.

Privé, hadden ze een heel ander gezelschap tot hun intieme vrienden gekozen. Ze waren aan elkaar gewaagd. Vertrouwd geraakt als goede huisvrienden vertelden ze elkaar onder het genot van een goed glas wijn of heerlijke hapjes, allerlei informele dingen. Ze discuteerden levendig en soms heel fel. Vaak tot op het randje. Het kon, het mocht. De *Weinnigers* gingen door voor tolerant en liberaal. Een afwijkende mening was gewenst. Dat mocht. Dat hield het gesprek spannend. De geschonken wijn was meestal zwaar en vurig. De rooie maakte een mens strijdlustig, zo vond men eensgezind.

De witte daarentegen maakte weer mak en geweldloos.

Ze kwamen graag, ze lieten zich gretig zien. Dokter Grabowski, hun amicale huisarts. Veel werk aan hun lijf had hij niet. Ze waren maar zelden ziek. Buiten een bord stevige kippenbouillon en het vitaminerijke witbrood had hij de familie nog nooit iets anders voorgeschreven. De Weinigers waren kerngezond. Er viel voor een arme huisarts aan hun lijf dan ook niet veel te verdienen, zo klaagde hij aanhoudend.

'Wees blij. We betalen je voor het helemaal nietsdoen. Voor het heerlijk luieren, mijn waarde vriend,' zo plaagde haar man de arts altijd.

De bankdirecteur Beck met zijn schuwe vrouw, die er in stilte allerlei bekrompen ideeën op na hield. Ze wandelde toch zo graag, moederziel alleen door het prachtige Wienerwald, bekende ze eens haperend. Dan voelde ze zich vrij. Dat gaf haar lucht. Maar haar man maakte groot bezwaar, een dame deed zoiets niet, verklapte ze berustend. Zelf was de corpulente geldhandelaar niet zo'n hartstochtelijke wandelaar. Hij liet zich liever lui rondrijden in zijn koetsje, vertelde hij eerlijk.

Dat vond hij gezonder. De makelaar Gall, die het gezelschap altijd voorloog meer van kunst te houden dan van het geld verdienen. Wat niemand hem geloofde.

En de neurotische schrijver Altenberg, wiens nieuwste roman steeds maar weer over helemaal niets ging. 'O nee, volstrekt geen familie van de zo beroemde Peter, helaas mevrouw,' verontschuldigde hij zich altijd krampachtig. De gastvrouw begreep hem vaak niet en sprak hem daar dan erover aan.

'Ach ja, mijn bovenste beste mevrouw Weininger, mijn lieve Sofie. Dat gebeurt me wel vaker, dat de mensen mij niet begrijpen. Mijn gedachten niet kunnen volgen. Ach, weet u, niet iedereen is een poëet, een dichter, een woordkunstenaar.'

Als hij het op zijn heupen had, verklaarde hij met stalen gezicht dat Romeo en Julia een geesteskind van Schiller was. Met zijn fabelachtige literatuurkennis was dat op zijn minst toch wat vreemd te noemen. Als men hem daarover aanviel en hem quasi streng corrigeerde, lachte hij eerst eens vriendelijk en zei dan, 'o, maar dat weet ik natuurlijk ook wel. Ik wilde jullie parate kennis even testen.' Tot besluit van zijn warrige uiteenzettingen, riep hij

het gezelschap tot vervelens toe; 'en nu muziek meneer de kapelmeester.' Ach, het was een vreemde snoeshaan.

En *Stadtrat* Hausmann, die als hij er een paar te veel op had, allerlei geheimen verklapte uit de stadsraad, wat hij helemaal niet mocht.

Een jonge advocaat Adler, waar Sofie stiekem van vermoedde dat hij Joods was, reageerde heel anders. Hij was assertief en deed opstandig. Nu ja, met zulke beruchte achternaam kon dat ook moeilijk anders. Zijn naamgenoot, de charismatische socialistenleider Victor Adler, zette met zijn agressieve rooie optochten de hele stad op zijn kop. Als hij luidkeels 'oproer en revolutie' schreeuwend met zijn vuurrode meute door de Prater-allee marcheerde, maakte dat de mensen bang. De bezorgde winkeliers lieten uit voorzorg de raamluiken maar vlug neer. Dat leek ze een stuk veiliger.

De jonge jurist schold flink op de adel, en vond de hofkliek maar een stelletje uitzuigers. 'Je wordt geboren en bent meteen al uitverkoren. Bent al meteen een baron of zoiets en zal dan een heel leven lang op de andere mensen neerkijken. Ze uitknijpen en uitlachen om hun armoede en misère. Alleen op grond van zijn hoge afkomst mag iemand zich nog lang niet boven de andere mensen stellen. Dat is asociaal, infaam en ongehoord,' vond hij kwaad.

De conservatieve Stadtrat gaf hem altijd flink repliek. 'Familie van rooie Victor zeker? Familie van die verrekte Adler, he, mijn beste Frans. Ook een rooie. U bent zeker ook een socialist, ook een verdomde rooie opruier,' kefte hij. Hij moest niets hebben van de sociaaldemocratie. 'Je kent een socialist en je denkt naïef: o, maar dat is toch een fijne kerel. Die vent is toch eerlijk en vlijtig. O, zeker die typen bestaan. Maar het gaat hier over het verkeerde principe, begrijpt u. Om zijn omgekeerde sociale instelling. Die houding is verwerpelijk. We hebben er in de Stadraad al genoeg last van gehad. Met die verdomde rechtsgelijkheid is alle ellende begonnen. Ze hadden het vroegere stemrecht zo moeten laten als het was. Dat was veel beter geweest,' gromde hij.

Het ging er vaak heftig aan toe, men hield elkaar regelmatig ongezouten een spiegel voor. Ook de ondeugende Josefine Mutzenbacher kwam regelmatig ter sprake. Of die Felix Santen echt

de schrijver was van dit pikante volksverhaal over een Weense prostituee, of dat dat maar valse geruchten waren?

Gelezen hadden ze het pittige boek allemaal, dat gaven ze na een paar glazen wijn eerlijk toe. Alleen de vrouw van de bankier sprak er grote schande over. Ze vond het maar verderfelijke pornografische lectuur en zo iets las ze niet, beweerde ze altijd preuts.

'Ach wat, die stoute Josefine was toch beslist geen doodgewoon *Strichmädchen*. Geen doodgewone hoer. Die had toch wat meer erotische finesse in huis, heel wat meer gepeperde noten op zang,' meende Altenberg ondeugend.

En dan had je ook nog Hans Taback. Een loyale vrijzinnige figuur. Soms zelfs wat al te tactloos loyaal, vonden de anderen. Geboren was hij ergens in Silezië, waar zijn oude vader nog altijd woonde. Een beetje Habsburgs, een beetje Boheems Oostenrijks dan toch, als je de eeuwenlange landsgeschiedenis in overdenking meenam. Zijn familie liet Hans Taback om de een of andere reden altijd buiten beschouwing. Hij sprak daar in ieder geval niet over. Hij deed in verzekeringen, maar hij had nog nooit geprobeerd hun een polis aan te smeren. 'Zaken en vriendschap, dat gaat niet lang samen, dat geeft op den duur oorlog,' was zijn stelling. Dat de *Kellerei*, na die even zo mysterieuze als fikse brand in de wijnkelder toch een verzekering bij zijn assurantiekantoor had afgesloten, dat was louter en alleen uit eigen wil geweest. Erop aangedrongen had Taback niet.

Een enkele keer was hun procuratiehouder, de heer Lucas, er ook bij. Niet zo vaak, hij hoefde niet alles te weten, vond de gastvrouw ietwat argwanend. De heer Lucas was hun werknemer en al te veel intieme omgang met een loontrekker, dat paste niet. Hij zei op zo'n avond doorgaans niet veel. Hij hoorde het gesprek aandachtig aan en knikte af en toe wat instemmend met zijn grijze hoofd. De gesprekstof was gemêleerd, maar de keizerlijke familie kwam opvallend veel aan bod. 'Weet u wat het euvel is. Het Rijk, de monarchie, die heeft een injectie nodig. Nieuw bloed, een nieuwe frisse wind. De oude keizer heeft voorwaar zijn rust verdiend. Zestig jaar heeft hij nu al de boel bijeengehouden. Ik geef het je te doen. De oude patriarch is vermoeid, dat zie je zo. Wat die ook niet allemaal heeft meegemaakt. Zijn enige zoon verloren, zijn lieve vrouw, de geliefde keizerin Sisi, door een

lafhartige oproerling vermoord. En zijn jongere broer Max, die ook wel eens keizer wilde zijn in Mexico door het volk geëxecuteerd. Een groot tranendal. Het wordt hoog tijd dat hij zijn troon eens afgeeft. Zijn neef staat te popelen om keizer te worden. Over de tachtig is hij al, de oudeheer.'

'Nu, de oudeheer heeft anders niet zo veel met hem op. Hij vertrouwd zijn wispelturige neef niet zo, dat heb ik tenminste ergens in een krant gelezen.'

'Ja, maar de kranten tonen anders niet veel ontzag voor de regering. Ze foeteren en schelden in hun rubrieken aanhoudend op de adel en de katholieke Kerk.'

'Allicht toch. Vind je dat gek, de kranten liegen dat het barst, het nieuws wordt daar gemaakt door Joden. De redactie van de *Neue Freie Presse* is grotendeels Joods. Ze proberen de argeloze lezers met hun infame leugens te beïnvloeden, wat ze niet zo goed lukt.'

'Ja, ja. Zeg dat wel. Het is me wat. Wenen is een grote smeltkroes. De oude keizerstad heeft zijn beste tijd gehad. Wie zie je daar allemaal lopen? Een groot leger werklozen. En Joden, heel veel Joden. Te veel als je het mij vraagt. Soms denk ik wel eens dat er geen echte oude Weense families meer bestaan. Het gepeupel het voor het zeggen heeft. Grote onzin natuurlijk, maar toch...'

'Nee, je hebt groot gelijk. Zelfs onze pralerige burgemeester, *der Schöne Karl*, is van zeer bescheiden afkomst. Is de zoon van een arme conciërge en een eerzuchtige moeder. Geen wonder dat de keizer hem eerst niet hebben wilde. Die arrogante Lueger geen burgemeester van zijn keizerstad liet worden. Frans-Jozef wilde hem op die belangrijke post niet hebben.'

'Ach, hij zal wel geweten hebben waarom hij eerst zijn benoeming weigerde. Hij zal zijn redenen wel gehad hebben.'

'Nou, de man is anders wel een ware zegen voor de stad. Hij zorgt voor helder fris drinkwater en houdt de Joden er flink onder. En dat is tegenwoordig al heel wat.'

'Nou, die ultramoderne watervoorzienig heeft de stad anders genoeg geld gekost. We barsten intussen van de schulden.'

'En anders wel het kostbare aanleggen van het elektrische licht. Tonnen heeft dat grapje ons gekost.'

'Maar dan heb je ook wat, dan krijg je ook waar voor je geld. Die akelige gaslantarens. Die iedere avond weer opnieuw opsteken, dat was ook niet alles.'

'Ach ja, nu schijnt er een zee van elektrisch licht in de stad.'

'Ik begrijp de verering voor die populaire burgemeester niet zo goed. Dat hautaine heerschap is en blijft toch een onverbetere-lijke opportunist. Een conformist.'

'Nou, dat is toch wel het allerlaatste dat je van Karl Lueger kunt zeggen. Een opportunist, ja, misschien, maar een conformist is onze energieke burgemeester zeker niet.'

'Nee, dat vind ik ook. Dat kun je zo niet van onze *Schöne Karl* zeggen. Een karakterloze jaknikker is hij zeker niet.' Zo had ieder zijn eigen mening.

Ja, Sofie Weinniger kon zich de memorabele avond in december nog goed herinneren. Met vrienden hadden ze de avond doorgebracht. Aangenaam en heel gezellig was het geweest. Met goede vrienden rond de grote tafel gezeten, met hen het jubileum van hun geliefde keizer gevierd. Herhaaldelijk hadden ze de glazen bijgevuuld en op de oude patriarch aangestoten.

Ja, het was heel aangenaam geweest. De kaarsen brandden die avond lang. Er was stevig geconsumeerd. De geur van oude wijn hing over de tafel. De knopen van hun vesten hadden de heren al vroeg losgeknoopt. De ongemakkelijk zittende kravat al eerder afgedaan.

Helemaal nuchter was het gezelschap dan ook niet meer geweest. Haar man hield van zulke avonden. Zijn vrolijke lach had die avond vele malen door de kamer gegalmd.

'Och, het staat chique, deftige mensen komen nu eenmaal laat en gaan ook altijd weer vroeg naar huis. Vroeg in de morgen dan,' schertste dokter Grabowski aangeschoten, toen ze weggingen.

'Alle respect Frau Weinniger,' zo smoezelde hij attent. 'Zeer bedankt, het was vanavond weer kostelijk. Het is altijd weer een groot feest gast bij u te mogen zijn, nogmaals mijn dank,' mompelde hij lichtelijk dronken.

'*Es war sehr schön; es hat mich sehr gefreut,*' zo parodieerde de schrijver Altenberg luid lachend de oude keizer.

'Ach ja, onze arme oude versleten landsheer,' zuchtte de dokter. 'Goede avond mijn lieve vrienden en voor straks welterusten,'

had haar man als afscheid nog tegen de het weggaande gezelschap gezegd. Buiten floot een venijnig koude oostenwind.

'Ga jij maar liever vlug naar binnen mijn lieve Sofie, het vriest, straks vat je me nog kou,' had hij bezorgd gemeend.

De andere avond was hij dood. Een ongeluk, de koets was gecrasht, een los wiel, een gebroken as. Hij was hij daarbij met zijn hoofd op het wegdek gevallen. Ach, het kwam meer voor.

Huurrijtuigen waren vaak oud en versleten en daarbij ook nog eens slecht onderhouden.

Aanvankelijk leek het wel mee te vallen. Hij stond wankelend op en prevelde een paar bemoedigende woorden. 'Het gaat wel weer, maak je over mij maar niet bezorgd mijn lieve Sofie. Het gaat wel weer,' zei hij kranig. Maar dat was slechts schijn. De dood keek al stiekem mee. Even later zakte hij ineen en bleef levenloos liggen. Nog diezelfde avond was hij dood.

Hij had de hele dag over de wijngaarden gezworven. 'Ga jij maar naar huis, Anton,' had hij tegen zijn koetsier gezegd. 'Ik red me hier wel. Het wordt vanavond misschien wat laat. Ik neem straks wel een huurrijtuig. Neem een warme slok cognac en kruip maar eens vroeg onder de wol,' had hij zorgzaam tegen de wat griepelijke man gezegd. 'Ik ga straks nog even naar de *Heurigen*. Drink daar met vrienden zeker nog een glaasje. Of wellicht wel twee, of drie,' had hij lachend tegen zijn koetsier gezegd. 'Ga jij maar naar huis.'

Toen hij indertijd zijn wijngaarden had verkocht, had hij in de streek rond Grinzing een gezonde, niet door de *Reblaus* aangevreten, wijnberg aangehouden. Louter alleen om het plezier en uit liefde voor het vak. Hij wilde de voeling met moedernatuur, het contact met de aarde, niet verliezen. Stevige en gunstig gelegen grond was het, met veel zon. Zijn goede vriend Johan, een oude *Winzer* die zijn bezit door de *Reblaus* verloren had en de moed niet meer had gehad opnieuw te beginnen, hielp hem erbij. Daar experimenteerden ze driftig met allerlei nieuwe rassen, zonder de daarbij de betekenis van de oude klassieke druivensoorten ook maar een moment uit het oog te verliezen. Daar plantte, veredelde en kruiste hij fanatiek de rassen en verbeterde hij met nieuwe methoden de toch al mooie grond.

Er ging veel geld bij, maar dat deerde hem niet.

De druif die er groeide, behoorde tot de edelste soort, en de wijn die hij ervan maakte was uitsluitend voor privégebruik bestemd. Voor vrolijke avonden met zijn beste vrienden.

Ach, haar lieve Sep. Elke steen van het huis deed haar aan hem denken. Elk voorwerp waar zijn lach aanhing, deed haar pijn. Het huwelijk was goed geweest. Lang had ze naar zijn gezicht zitten te kijken. Zijn asgrijze haar was nog altijd dik en vol geweest. Zijn bakkebaarden nog altijd helblond. Zijn definitieve afwezigheid vulde nu het huis.

'Maak er wat van lieve vrouw, doe je best, je kunt het, mijn lieve Sofie,' dat waren zijn woorden geweest voor hij stierf. Hoe graag zou hij nog hebben geleefd. Zijn florerende wijnbedrijf verder hebben opgebouwd. Net vijftig nog maar. Toch geen leeftijd om te gaan. Ze zou zich eraan houden. Haar plicht doen. De gelofte aan haar man gestand doen. Ze zou courage tonen, en daarbij het egard bewaren. Haar functie in de wijnhandel zou niet louter alleen maar decoratief zijn. Nee, ze zou zich in de harde, overheersende mannenwereld, laten gelden.

Ze had met matte beleefdheid de condoleances in ontvangst genomen. De persoon vriendelijk bedankt voor zijn komst. 'Ooit is er een wederzien, een weerzien,' had een dame troostvol tegen haar gezegd. 'Ja. Ja, zo zegt men het,' had ze zachtjes teruggezegd en daarbij gedacht, och, misschien, is het allemaal niet waar is wat men zegt. Het drong maar half tot haar door. Wie er ook was, wie er ook kwam, ze voelde zich alleen.

Zijn vrienden herdachten hem met omfloerste ogen en zachte stem. Ze memoreerden aan de vele warme en gezellige avonden rond de grote tafel. Proeverijavonden, zo noemde de gastheer die bijeenkomsten altijd zelf. En daarbij had zijn fijnste wijn op grote ronde tafel gestaan. Voor zijn vrienden was het beste niet genoeg, vond hij altijd gulhartig.

Ze waren gekomen toen hij voorgoed het huis verliet en droegen met respectvolle bewegingen zijn kist naar buiten. Ze hadden het een grote eer gevonden de droeve last op de schouders te mogen nemen. De zware eikenhouten, met wijnranken bedekte kist, te mogen dragen. Het was hun een grote eer de goedmoedige vriend een laatste dienst te mogen bewijzen.

Ze brachten hem naar het kerkhof.

Een lange zwarte stoet liep door de vochtige straten, waar de blijheid van de versieringen om het jubileum van de oude monarch, sterk contrasteerde met het de ernst en het leed van de stille stoet.

Ze brachten hem naar het familiegraf van de Weinigers, een groot zandstenen kruis met daarin gebeiteld een gekronkelde wijnrank en de woorden van Horatius - *Vino Pelitte Curas*.

Rust in vrede, stond er dik bewerkt onder.

De rijtuigen hadden tot ver in de lengte van de straat gestaan. Toen die na afloop allemaal waren weggereden, was ze alleen geweest. Moederziel alleen met haar verdriet en haar beide zonen. De rouwstemming had in het huis gehangen. Laat op de avond gaf ze zich over aan het verdriet. Gaf ze zich over aan haar leed en huilde. Maar ook diezelfde avond had ze het oude familieboek ter hand genomen en daar met sierlijke letters in geschreven.

- *Vandaag, op deze vrijdag de 7^e december van het jaar des Heeren 1908 is mijn geliefde man Jozef overleden. Winzer.*

Hij leefde eerlijk en stierf rechtschapen. Hij ruste in vrede. Jozef Weiniger -1858 - 1908.

Een gerespecteerde wijnhandelaar was er niet meer, een vakbekwame *Winzer* was overleden. Net vijftig jaar oud was hij geweest. Een oud boek met een stevige omslag was het, zwaar verguld op de snede. Hier en daar door de ouderdom al wat vergaan. Ze had er vertwijfeld in gebladerd. De familiegeschiedenis die ze al grotendeels kende, herlezen. Oude wijnboeren waren het, de Weinigers. Met gevoel voor de edele drank. Met diep respect voor de natuur. *Winzers* in hart en ziel. Iets anders konden ze niet.

Hier stond het in. Soms met beverige pennenstreken nauwgezet in vermeld. Er stond geschreven dat er in de 16^e eeuw al een Weiniger *Winzer* in de buurt van Soos bezig was geweest. Een kleine arme wijnboer in de vruchtbare landstreek onder Wenen. Dat was het oudste familielid over wiens bestaan iets bekend was. Het was een hard bestaan geweest. Late vorst en andere natuurgrillen hadden de oogst vaak vernield. Hongerige, bandeloze losgeslagen soldaten, hadden daar graag een stevig handje bij geholpen.

Grootvader Ferdinand Weinniger had het familiebezit aanzienlijk vermeerderd toen hij gunstig trouwde met de enige dochter van de grootste wijnboer in de streek. Dat huwelijk had de Weinnigers geen windeieren gelegd en ze tot een van de grootste en belangrijkste wijnbouwers van de streek gemaakt. Een nietig organisme als de *Reblaus*, had die waardering weer grotendeels tenietgedaan. Ja, het leven van een wijnboer was vaak onberekenbaar en grillig. Ze had er met een kordate ruk een dikke streep onder getrokken en het boek met een brutale klap dichtgeslagen. En was meteen aan een nieuw familieboek begonnen. Dik van kaft en duur aan papier. *De Familie Weinniger von Arndtsen - Wijnhandelaren* - had ze er met sierlijke letters op geschreven. Een nieuw chapter werd geopend, het verleden had afgedaan, de toekomst was begonnen. Ietwat theatraal betitelde ze het nieuwe boekwerk: *Onze Familiechroniek*. Ach, een familiechroniek mocht er best een beetje bombastisch uitzien, vond ze hoogdravend.

Nog diezelfde week had ze keurig gedrukte formulieren rondgestuurd. Waarop het wijnhuis Weinniger aan haar cliënten te kennen gaf, door te willen gaan met de heer Arndt Weinniger als associé. Met het verzoek om het al die jaren aan de firma zo ruimhartig geschonken vertrouwen, te blijven schenken.

Zo zou haar man het gewild hebben. Zijn geschilderd portret hing prominent boven haar bureau. Een karakteristieke wijnboer bezig in zijn wijnveld. Een gelige zonsondergang gaf het schilderij wat dromerigs. Het was een voortreffelijk portret. Geschilderd door een kunstenaar met gevoel voor detail. Alles eraan klopte. Zo was haar man geweest. Zo en niet anders. De zaken hadden gelukkig niet zwaar onder zijn vroege dood geleden.

De firma had rustig voortbestaan en regelmatig solide winst gemaakt. Nu en dan werd er zelfs weer iets gewaagd. Werd er enig risico genomen, hogere krediet genomen of dat juist aan iemand in tijdelijke moeilijkheden, verleend.

Nee, het wijnhuis Weinniger floreerde. Ze verlangde daarbij veel meer van zichzelf, dan ze aan inzet eiste van haar zonen. Dokter Grabowski raadde haar aan het eens wat rust te nemen. Het eens wat kalmer aan te doen.

'Nee, beste dokter. Nee, mijn beste vriend.

Zo ver zijn we nog niet. Het doel is nog niet bereikt, we zijn er nog niet. We zijn met ons werk nog lang niet klaar,' had ze vastberaden tegen de huisvriend gezegd. Die had onduidelijks terug gemopperd.

Achter haar knetterde het haardvuur. De januaridag van het tweede oorlogsjaar 1915 was grijs en somber. Door de dichte nevel heen, kon ze de klok van de Stefansdom drie uur horen slaan. Buiten het geratel van het stadstrammetje op de druk bereden Ring, was er binnen niets van het geruis in de grote keizerstad hoorbaar. Het was een ruime gerieflijke kamer op de eerste verdieping van het grote herenhuis. Rijk gestoffeerd. Er stond een piano, waar niemand ooit nog op speelde. Jawel, de schrijver Altenberg had er eerder, tijdens een van zijn vroeger zo geregelde bezoeken, wel eens zijn ondeugende deuntjes op gespeeld.

Haar oudste zoon Arndt, die er als kind ooit les op had gehad, bespeelde de piano nooit meer.

Door het glas in lood raam keek ze neer op de grote, met donkere plavuizen verhardde binnenplaats. Door de brede toegangspoort konden de transportkarren ongehinderd doorrijden tot aan de wijnkelder, die iets lager lag. Rechts beneden, bevond zich de keuken en links daarvan het verblijf voor het huispersoneel.

Alleen de al wat oudere koetsier Techler, woonde er niet. Die meldde om zich acht uur 's morgens en ging pas laat op de avond weer naar huis.

Hier in dit huis was alles begonnen. Hier was het wijnhuis vele jaren geleden gestart. De *Kellerei* Weininger begonnen. Klein maar fijn, met een vat vol van schulden en een berg vol goede moed. Betere wijnen waren hun specialiteit geweest. Later waren daar allerlei andere dranken bij gekomen. Fijne buitenlandse likeuren met een heel behoorlijke winstmarge, zoals de Grand Marnier, of Cointreau en de zeer gewilde Dom Benedictine. Fijne geraffineerde drankjes, die vooral de adel graag dronk. Iedere avond proefde ze voor het naar bed gaan weer een ander drankje. Probeerde en controleerde ze. Ze hield het bij in een geel opschrijfboekje nauwkeurig en schreef er haar waardering onder. Bovendien hielp het drankje haar bij het in slaap komen. Ze miste het geronk van het zware bonkige lijf naast haar in bed nog altijd. Er was niet zo veel meer waar ze zich nog over kon

verheugen. Blij over kon zijn. Er bestond geen reden meer om ergens uitbundig op te proosten. De vrienden kwamen niet meer. Ze bleven weg, omdat ze niet meer werden gevraagd. Och, het waren ook meer haar mans vrienden geweest. Ze ruimden het veld en maakten plaats voor kille eenzaamheid.

Niemand zag dat ze met gesloten ogen aan haar bureau zat te piekeren. Verdrietig zat er alleen te zijn. Het was rond haar eenzaam en leeg.

Ze dronk iedere dag op dit uur in de salon koffie met haar oudste zoon Arndt. Sinds de dood van haar man associé in de wijnhandel, liet ze zich door hem bijpraten. Liet hem dingen zeggen die ze allang wist. Zaken die de procuratiehouder de heer Lucas, haar allang verteld had. Herr Lucas was haar vertrouweling. Een intimus die haar volste vertrouwen genoot. Mans houding tegenover zijn beroep kenmerkte zich door discretie en stille ijver. Lange tijd droeg de procuratiehouder na het overlijden van zijn patroon, uit diep respect, een zwarte rouwband om zijn arm.

Het was een kleine gedrongen man met lang zilvergrijs haar. Met een kleine zilverkleurige bril op zijn neus. Zijn grijze vest stond stijf van de geslepen potloden. Ongetrouwd als hij was, leefde hij alleen voor zijn beroep. Zijn enige zwakte was de Opera, vond hij zelf. Daar kon je hem dan ook regelmatig op een van de beste plaatsen zien zitten. Een ongetrouwd maar moeilijk aan de man te brengen nichtje, deed zijn huishouding. De opera was zijn enige passie. Schubert zijn grote muzikale held. 'U lijkt best wat op de door u zo bewonderde Frans Schubert, mijn beste Herr Lucas,' had haar man plagend gevonden. 'Nu goed, een beetje dan toch wel.' Alweer enige tijd geleden had haar overleden man hem als dank voor zijn inzet en trouw, een paar aandelen in het familiebedrijf geschonken.

Overigens niet helemaal zonder bijbedoeling. Mans geldelijke inbreng, bijna zijn hele spaargeld van ruim 10.000 kronen, was de firma Weinniger hoogst welkom geweest. Even was er een lastig zakelijk dipje bij de *Kellerei* voelbaar geweest.

En, wat vind je er van mijn zoon,' vroeg ze. 'Wat zeg je ervan?'
'Ach, moeder wat maakt het uit wat ik ervan vind. U doet toch altijd dat wat u zakelijk het beste lijkt.

Mijn menig is niet zo gevraagd,' antwoordde Arndt bokkig. Nee, eigenlijk niet, je hebt groot gelijk, wilde ze hem bits antwoorden, maar liet het. Haar oudste zoon was vlug op zijn tenen getrapt. Nogal vlug beledigd ook.

'Natuurlijk wel. Onzin, doe niet zo dom. Natuurlijk maakt het me wat uit. Wil ik weten hoe jij erover denkt. Wat jij ervan vindt. Doe niet zo kinderachtig. Jij bent mijn allerbelangrijkste raadgever, dat weet je toch,' antwoordde ze gemaakt vriendelijk. 'Je bent de laatste tijd zo prikkelbaar, is er iets,' vroeg ze quasi bezorgd.

Er volgde een uitvoerig gesprek over belangrijke en minder belangrijke zaken. Er was niets wat de moeder al niet wist. De meeste dingen waren haar door Herr Lucas al doorgebriefd. Die vent werd zo langzaam een blok aan het been, vond haar zoon geërgerd. Na de dood van zijn vader had Arndt geprobeerd om de aandelen van hem terug te kopen. Tevergeefs. De eezame Lucas was niet te bewegen geweest zijn bezit van de hand te doen. Hij dacht er niet aan. 'Waarom zou ik. Wat moet ik met dat geld. Wat zou ik de godganselijke dag moeten doen,' had hij aanstellerig teruggezegd. 'Ik zou me maar doodvervelen. De opera is overdag potdicht.' Nu ging dat door de verslechterde bedrijfssituatie helaas niet meer, nu was zijn geldelijke inbreng in de firma hoognodig. Maar de man ergerde Arndt mateloos. Het werd tijd de irritante man op een fatsoenlijke manier kwijt te raken.

Als laatste kwamen de wanbetalers aan bod. Vooral die waren de moeder altijd een doorn in het oog. Schulden, achterstallige bedragen, ze zag het als ordinaire diefstal.

'Er zijn enige betalingsproblemen, hoor ik zo. De firma Boldini in Bozen is deze keer wel heel erg laat met betalen. De heer Boldini is ons nog een fiks bedrag schuldig. En dat al een hele tijd,' zei ze streng. 'Het wordt hoog tijd hij betaald dat eens. Het is een heel bedrag, mijn zoon,' zei ze op geërgerde toon.

Ze bracht haar hand naar haar hoofd. Niet omdat ze hoofdpijn had, maar omdat ze na wilde denken. Ze had een heel repertoire aan theatrale gebaren in huis. Aanstelresten uit het jarenlange verblijf in het meisjesinternaat.

'Ja, je haalt achteloos de schouders op. Je doet er laconiek over. Je bent dus van plan het nog een tijdje aan te zien. Nu ik niet. Een debiteur betaald nu eenmaal op tijd zijn schulden. En een beetje

vlug ook. Geen krediet meer voor de heer Boldini. Ik laat me toch zeker niets wijsmaken door die Italiaanse, señor' zei ze geïrriteerd.

'Bozen ligt in Tirol, mama. Die streek is net zo Habsburgs als de rest van ons land. Je verwisselt het wellicht met Trentino, moeder. Dat is inderdaad Italiaanstalig, maar ook Oostenrijks landsgebied. Daar spreekt men merendeels Italiaans. De heer Boldini is overigens een keurige man. Voorheen heeft hij zijn rekeningen altijd netjes op tijd voldaan. We doen al vele jaren zaken met hem. Kopen en verkopen aan hem tot ieders tevredenheid. De wijn uit die streek is bij ons veel gevraagd, mama. We verdienen er goed aan. Die rode van hem is van de betere soort,' antwoordde haar zoon geërgerd.

Ze deed of ze hem niet hoorde, maar aan de ergernis op haar gezicht zag je dat het gesprek haar irriteerde. 'Een klein financieel ongemak, schrijft hij ons. Laat me niet lachen. De banken lenen hem niets meer, dat is het kleine ongemak van die heer. Ik loop lang genoeg mee in deze branche om te weten, om te voelen, dat de boel stinkt.'

'Pardon mama, een enkel woord. U bent veel te streng met die man, mama. Te onverzettelijk. Acht u dat nu echt nodig, mama. Ik weet niet of dat helemaal terecht is,' vond haar zoon gepikeerd.

'Ja ja, ik weet het. Je spreekt er geringschattend over. Tienduizend kronen, wat is dat nu. Wat stelt zo'n bedrag al voor. Over zulk bedrag maak jij je niet druk, dat raakt je niet. Nu mij wel,' zei ze kwaad. 'Als de mensen eenmaal slordig beginnen te betalen, de rekeningen maar laten slingeren, dan is er meestal meer aan de hand dan alleen maar wat slordigheid. En dan, wat nu.

Als dit bekend wordt. Als erover gepraat wordt en we nietsdoen, dan beginnen ook andere klanten wellicht moeilijk te doen en over ons te lopen. En dat is wel het allerlaatste wat een serieus bedrijf mag overkomen. Ik hoor ze het al zeggen: "Och, de rekening van Weinniger, die kan best nog wel even wachten. De nota van verleden maand, die kan best nog even blijven liggen," denken ze. Dat kan niet, dat mag niet gebeuren. Dat is kwalijk. We moeten vechten om elk bedrag. Voor je het weet, is onze firma opeens de risee van de wijnhandel.

Vraag dat anders meneer Lucas maar eens. Die ervaren rot zal het je dan wel eens haarfijn uitleggen, je er het een of ander over kunnen vertellen. Je zult versteld staan.'

'Och, mama. Zullen we die man er even buiten laten als het even kan. Dat kan later altijd nog.'

'Nee, dat kan niet, dat is niet correct. Als onze enige vreemde aandeelhouder heeft hij recht op de waarheid. Op de hele waarheid. Och, ik hoor het je al denken, die paar procent. Wat betekent dat al, wat stellen die nu al voor. Wij zijn immers de eigenaars van dit wijnhuis. De bezitters, de eerste verantwoordelijken,' zeg maar.

'Dat is toch ook zo, mama. Wij zijn toch ook de baas.'

'Ik dan toch zeker het allereerst. Ik dan toch zeker voorop, als je moeder,' bitste ze. 'Ik ben nog altijd de voornaamste aandeelhouder in ons familiebedrijf, vergeet dat even niet, mijn zoon.'

'Hoe zou ik kunnen, mama. Hoe zou ik. U laat het me immers vaak genoeg merken. Hoe zou ik u al kunnen ignoreren, uw mening kunnen wegstoppen,' zei hij ironisch. Van binnen kookte hij van woede.

De vrouw schudde koppig haar hoofd. 'Ik stel voor je gaat die vent eens persoonlijk opzoeken. Je bezoekt hem eens. Je maakt hem eens goed duidelijk dat het zo niet langer kan. Reis met de trein, zo ver is dat nu ook weer niet. Een tiental uren reizen en je bent er. Reis over Innsbruck, bezoek daar een paar oude klanten van ons eens. Laat je daar ook eens zien. Het zal ons prestige goed doen. Blijf desnoods over en reis dan door naar Bozen. Overnacht er, plak er mijn part nog een paar dagen vakantie aan vast, maar kom terug met resultaat. Al dat geschrijf en getelefooner, het brengt schijnbaar niets op. Dat is maar boter aan de galg gesmeerd. Die vent is een filou. Pak hem hard aan. Houdt hem brutaal de rekening onder zijn neus. Appeleer daarbij aan zijn eer als eerlijke zakenman. Als hij die tenminste nog heeft. Oogcontact, intimideer, scheld hem desnoods uit, als hij zijn openstaande rekening maar vlug betaald,' zei ze nijdig.

De zoon zweeg. Hij had zo vlug geen weerwoord. Hij gaf zijn moeder een gereserveerd hoofdknikken. Hij was het bazige toontje van zijn moeder gewend. Hij kreeg de indruk dat zijn hautain zwijgen haar alleen maar hinderde.

'Ja, het is zo. We zullen hem hard moeten aanpakken, mijn zoon. Het zijn hardere tijden. Zo heel anders dan toen je vader nog de leverancier van het leger was. De wijn en de fijne *spiritiosen* aan de officiersmess mocht leveren. Het keizerlijke leger nog bij ons klant was. Dat ons toen veel kopzorgen bezorgde, maar ook veel geld op bracht. Geld dat we nu node zullen gaan missen. De meeste officieren zitten nu ergens aan het front. Drinken daar de goedkope plaatselijke wijn. Nemen nu genoeg met een slap slobbertje, dat de naam wijn niet eens waard is. Ja, ons geliefde vaderland, dat heeft nu andere kopzorgen,' besloot ze geïrriteerd en verliet zonder haar zoon nog te groeten, de kamer.

Ach, zijn nukkige moeder hield niet van hem, wist Arndt. Althans niet zoveel als van zijn jongere broer Ludwig. Ze hield veel van die jongen, hoe bont die het ook maakte. 'Mijn zoon, de jonge luitenant,' zei ze altijd fier als ze over Ludwig sprak. Ze was trots op haar geüniformeerde zoon. Streek vaak minutenlang door diens blonde haar. Hemelde hem onterecht op.

In de firma was Ludwig niet geïnteresseerd. Hij miste daar het gevoel voor, de finesse, zei hij altijd zelf. Zijn broer was jong en onervaren en in zijn ogen niet serieus genoeg voor de hardvochtige en onberekenbare zakenwereld, vond Arndt. Waar iedereen er op uit was om de ander brutaal onderuit te halen en af te bluffen. Och, hij zag de dingen nu eenmaal anders, van een heel andere kant, beweerde Ludwig altijd. Ze waren in zijn ogen maar eenvoudige kooplieden. Een stelletje brave, ietwat parvenuachtige burgers. Je kocht en verkocht dat weer met winst, dat was het. Zo eenvoudig was het. Was dat maar waar.

'Er zijn grote problemen in de firma!' Hoe vaak had de oudste zoon dat al gehoord. Meestal was het een storm in een glas water geweest, maar het deprimeerde. Ach, zijn wispelturige broer kakelde maar wat. Ludwig wist niet waar hij het over had. Maar dat zijn jongere broer onbevangener en bij de mensen natuurlijker overkwam dan hij, geliefder en populairder was, ja, ook dat was ook waar. Dat stak Arndt.

Ach wat, hij was nu eenmaal zoals hij was. Hij had hart voor de zaak. Hij kende het personeel van hoog tot laag. Van de kassier Wobke tot de jongste bediende, ze hadden zijn volste aandacht. Hoe vaak had hij als kleine jongen in de draaistoel van zijn vader

gezeten. Aan diens bureau postzegels zitten te plakken en de rekeningen mogen afstempelen. In de wijnkelder stevig meegeholpen. Lege vaten gerold of schoongespoten. Dat had zijn jongere broer maar zelden zien doen. Eigenlijk nooit, die had liever met zijn tinnen soldaatjes de een of andere militaire veldslag nagespeeld. Later had Ludwig allerlei andere mistige bezigheden gehad. Hij wilde iedere dag weer opnieuw iets anders worden.

Ze hadden beiden op het strenge maar achtenswaardige Theresia-gymnasium gezeten. Ludwig door het leeftijdsverschil drie klassen lager. Zijn vrienden daar, waren niet zijn vrienden geweest. Ludwig was bijna van school verwijderd omdat hij aanhoudend de eerbiedwaardige leraar Piekenbusch parodieerde en openlijk op het schoolplein zware sigaren rookte. Slecht met de groots mogelijke moeite had zijn moeder dat onheil weten te voorkomen. Een paar van haar allerbeste wijnen had dat akkiefietje haar gekost. Maar dat was het haar waard geweest, vond ze later zelf.

Ach, zijn luie, lakse broer, Ludwig sloeg er ook nu nog regelmatig domme onzin uit. Op een namiddag had hij opeens provocerend gezegd: 'Och weet je, goedbeschouwd is iedere zakenman toch maar een ordinaire oplichter. Een soort uitbuiters die het moeten hebben van de schade van iemand anders. Iemand die leeft van het leed van een ander en zijn vakbroeder maar al te lief, bankroet ziet gaan.'

Zijn oudere broer was er kwaad om geworden. 'Ik verbied je om zo min over ons vak te spreken. Ons beroep zo te comprimeren. Bah, zo spreek je niet over ons metier. We zijn eerbare kooplieden, geen ordinaire bedriegers.'

Hun vader had er destijds hard om gelachen. Die was ook niet zo dogmatische en streng in de eer van de beroepscode geweest. Hij zag het ook liever allemaal informeler, wat lossier. Zijn vrouw was daarin toch meer principiëler. Strakker in de beroepseer met meer pose en klasse. 'Och, onze Ludwig is nog zo jong en onbesuisd. Dat gaat wel over. Zijn wilde haren verliest hij echt nog wel,' had zijn vader gemeend. En nu droeg Ludwig met veel pose, aan een gouden ketting het zakhorloge van vader. Hing dat oude familiestuk, dat volgens de familietraditie eigenlijk aan de eerstgeborene toebehoorde, te bengelen aan zijn fluwelen vest.

Hij wees ook nog altijd elke deelneming, elke verantwoording in hun bedrijf resoluut af. Soldaat was hij geworden. Luitenant bij een fameus infanterieregiment. Eigenlijk vaandrig, maar toen de oorlog uitbrak was Ludwig al vlug Luitenant geworden. En dat ook nog eens bij de reserve. Hij had daar alleen maar wat stram gestaan en braaf zijn meerdere gesalueerd. Gehoorzaam de barse bevelen van de generaal opgevolgd.

Roken deed Arndt Weinniger niet, drinken maar matig. Hij was, om het zo te zeggen, geen goede klant van zichzelf. Zijn enige zwakte was de passie voor zijn snuifdoos. Die was gemaakt van kostbaar schildpadleer en ingelegd met echt goud. De snuifdoos had hij op zijn achttiende verjaardag van grootvader Arndt gekregen. De statige man had gemeend dat de jongen daar intussen wel oud en verstandig genoeg voor was.

Kort daarna was hij gestorven. De oude man was ziek geweest, erg ziek. Hij had zijn zieke opa toen vaak opgezocht. Het met hem vooral veel over vroeger gehad. Over de vroegere tijd. Maar op het laatst ging hij niet meer. De kleinzoon kon niet zo goed tegen de aftakeling, tegen de ongelijke strijd van het lichaam. Tegen het verval, de wanhopige worsteling voor het bestaan. Hij kon daar niet tegen. Toen de oudeheer stierf, voelde dat als een verlichting. De plotselinge dood van zijn eigen vader had hij ook vlug weggemoffeld. Geprobeerd hem zo snel mogelijk te vergeten. De dood, dat was al zoiets. Daar wist er geen raad mee. Hij wist er niet mee om te gaan.

Arndt Weinniger was een gewetensvol mens. En altijd onberispelijk gekleed. Hij droeg een krijstrepes broek en colbert met brede revers en daaronder een kleurrijk vest naar de allerlaatste snit. Maar toch oogde alles een beetje oud en saai voor de jonge dertiger. Alles aan hem was stijf en keurig. In zijn bruine ogen blonk de droefheid en de compassie met zijn medemens. Zijn grootmoeder van moeders kant was ook zo'n gevoelig mens geweest. Het aardse bestaan ook zo zwaar en moeilijk gevonden. En omdat Arndt Weinniger niet gewetenloos en sluw wilde zijn, was hij uit een soort zelfbescherming traag en wantrouwend geworden. Waren zijn beslissingen soms wat bangelijk. Had hij de neiging tot gevoeligheid en stille melancholie. Daarbij was hij zeker begaafd en kon op zijn manier best scherpzinnig uit de hoek

komen. Doordacht en zakelijk handelen. Maar hij bleef daarbij altijd vriendelijk en correct. Arndt kon zijn aard nu eenmaal niet veranderen. Hij had eens geprobeerd om ruw en onbeschaafd over te komen, maar dat was hem niet gelukt. Hij was en bleef toch Arndt Weinniger, een beste brave Weense burger. Niets meer en ook niets minder. En dat voldeed.

Het zakendoen was als kind zeker niet zijn eerste keus geweest. Zijn grote droom was het geweest om ooit eens een beroemde concertpianist te worden. Maar op een mistige novembermiddag was die stille wens ruw verstoord. Vlijtig had hij meegeholpen in de *Kellerei* en in een onbewaakt moment bij een val over een stel kisten, twee vingers van de rechterhand gebroken. De twee maanden in het gips hadden niet veel geholpen. Uit was de grote kinderdroom geweest.

'Uw zoon heeft wellicht wel enige aanleg, maar een begenadigd pianist was hij nooit geworden. Daar miste hij toch het nodige talent voor.' Zo cru had zijn pianoleraar het na het ongeluk tegen zijn moeder gezegd. 'Och ja, mijn beste mevrouw Weinniger, niet iedereen kan een beduidend musicus worden,' was zijn schrale troost geweest. Er lag nog zoveel moois voor de wellevende jongen open. Zoveel anders viel nog te ambiëren. Met dertien jaar viel er voor een opgroeiende jongen nog zoveel te dagdromen, zo astract had de zelf ook mislukte musicus het gemeend.

Arndt was ontroostbaar geweest. Zijn moeder had hem op de dag van het ongeluk als opbeuring een verrekijker gekocht.

Zodat hij de aarde eens anders kon bekijken. Van dichtbij. De wereld rond hem eens uit een andere optiek kon bezien. Het stille dromertje zou moeten beseffen dat de echte wereld verder liep en niet op het eind van de Ringstrasse ophield te bestaan. Hij moest eens ophouden met alsmaar zielig te doen.

Ongetrouwd ging hij door het leven. Och, hij was best weleens verliefd geweest. Smoorverliefd zelfs op een Duitse, maar om in vaktermen te blijven, de vrucht van de romance was pril geweest en dat gebleven ook. Teer geweest, als een door de late nachtvorst bevroren druif in mei. Had hij alleen maar ogen gehad voor de mooie frisse Hilde. Terwijl de anderen in de wijnberg met kritische ogen de kwaliteit van de vruchten bekeken, had hij alleen maar ogen gehad voor haar mooie volle boezem.

Mooi en fris was ze, mooi en fris als de omgeving. Zijn bloed had getinteld. Hij had haar gekust. En dat op klaarlichte dag. Ongehoord en brutaal was dat geweest.

Duitsland was een mooi en machtig land. Jammer dat het zo'n rare keizer had. Keizer Wilhelm was echt een protserige vent. Arndt was niet gecharmeerd van zijn extreem nationalistische gedrag. Wilhelm wilde keizer Frans-Jozef naar de kroon steken. De Kohles, het waren eenvoudige en eerlijke wijnboeren. *Winzers*, zoals zijn familie ook eens was geweest. Hij was er om in Weisloch, een klein dorpje even onder het oude mooie Heidelberg, de finesse en de fijne kneepjes van het vak te leren. Een half jaartje in de leer bij de familie Kohle in Baden, het zou hem beslist geen kwaad doen, had zijn vader gemeend. Ze deden daar ordelijk zaken mee. Hij moest toch weten wat hij verkocht. 'De spätburgunder die we al jarenlang van wijnboer Kolhe betrekken, is bijzonder *Wuchtig* en *Würzig*,' zo had zijn vader het hem geleerd.

Opa Kolhe, die zo af en toe in de wijnberg meehielp, was een oude Saks die in 1866 nog onder von Molke tegen de Oostenrijkers had gevochten, kon zich die strijd nog zeer goed herinneren. 'Ach, als we toen die ultramoderne geweren niet hadden gehad, dan weet ik het zo net nog niet. Ja, dan had ik het nog weleens willen zien. Maar met die ouderwetse voorladers waren jullie Oostenrijkers zo goed als kansloos,' beweerde hij nu eerlijk. 'Die oude achterhaalde geweren deden de Oostenrijkers bij Köninggrätz regelrecht de nek om. Wij waren veel moderner,' beweerde hij trots. 'Daarbij hadden jullie dat nieuwerwetse geweer het eerst kunnen hebben. Toen de uitvinder van het *Zundnadelgewehr* zijn nieuwe wapen in Wenen aanbood, waren de gierige generaals niet geïnteresseerd. Of hadden er geen geld voor over, dat kan natuurlijk ook, wie weet het al. Ach ja, jullie chronische zuinigheid. Daarom verliezen jullie de oorlog ook altijd. Nou de meeste tijd dan toch,' had de oudeheer gemeen gemeesmuild. Het was een mooie, warme onbezorgde tijd geweest. Die door een telegram ruw aan zijn einde kwam. Zijn vader was plotseling gestorven en hij werd thuis verwacht. Hilde had gedacht dat het tranen om de dood van zijn vader waren, maar het waren druppels om haar. Want hij besefte meteen dat dit ijlbericht het brute